

М.В. Чорна, д-р екон. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)

Н.М. Смольнякова, канд. екон. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)

РЕФЛЕКСИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

Реалізація особистісно-орієнтованого компетентнісного підходу до навчання потребує пошуку та впровадження ефективних технологій організації навчального процесу, в межах яких кожний здобувач освіти є суб'єктом власної навчальної діяльності, активно діє й усвідомлює її цілі, зміст і результати. Цим вимогам відповідають рефлексивні освітні технології. Рефлексивні методи навчання та виховання, що входять до групи інноваційних освітніх технологій, відповідають вимогам сучасної системи вищої освіти та дозволяють реалізовувати завдання розвитку здобувачів як суб'єктів діяльності.

Рефлексія як один з механізмів мислення забезпечує в навчальній діяльності здобувачів вищої освіти такі процеси, як вибір, усвідомлення або сприйняття завдань навчальної роботи через співставлення досягнутих результатів з наміченими; співвіднесення поточних завдань з насущними потребами та необхідністю для майбутньої діяльності; мотивація навчальної діяльності; відображення, розуміння та засвоєння навчального матеріалу через встановлення логічних зв'язків між елементами навчального матеріалу; оцінка та корегування досягнутих результатів; вирішення завдань і проблем через аналіз та узагальнення результатів порівняння та співставлення умов і вимог завдання із засвоєними методами, схемами, прийомами діяльності; саморегуляція, самооцінка та самоконтроль шляхом забезпечення зворотного зв'язку в навчальній діяльності (оцінка досягнутих результатів у розумінні своїх дій та вчинків, своєї розумової діяльності).

Здобувач вищої освіти досягає найкращих успіхів тоді, коли він самостійно шукає й набуває потрібних йому особисто знань, що є надважливим зараз через стрімке оновлення професійних знань. Сутнісними характеристиками технології рефлексивного навчання є такі: мета – забезпечення усвідомленої спрямованості педагогічного процесу на активізацію саморегулюючих механізмів розвитку особистості за рахунок рефлексії власної діяльності; завдання – створення умов для навчання за допомогою власного досвіду та рефлексивної діяльності; принципи – науковості, діалогічності,

екзистенціальності, креативності; засоби – діалогові взаємодії, моніторинг якості заняття; результати – встановлення зворотного зв'язку, виявлення рівня розуміння інформації «тут» і «зараз», ціннісне відношення до інформації, розвиток суб'єктності.

Акцентуємо увагу на принципі екзистенціальності, який розкриває зміст рефлексивної технології й означає урахування ролі відчуттів під час усвідомлення інформації й аналіз стану, що пережито під час занять.

Технологія рефлексивного навчання будується на діалоговій взаємодії не тільки викладача та здобувача, а й кожного суб'єкта навчального процесу зі своїм внутрішнім «я». Результати рефлексивного навчання не зводяться тільки до оцінки якості предметних знань і загальних вмінь, а включають ширші сфери сумісної діяльності тих, що навчають і тих, що навчаються. У цій технології можна виділити дві основні траєкторії: на першому рівні викладач управляє діяльністю здобувача; на другому – здобувач є суб'єктом навчання та саморозвитку за рахунок включення в рефлексивну діяльність. Ця діяльність здобувачів може бути організована для різних форм навчання (лекції, семінари, ділові ігри тощо) на основі використання рефлексивних методів і прийомів навчання, інноваційних технологій. Під час самостійної роботи здобувачів завданням викладача, за цих умов, є не видача готових рішень, а окреслення проблеми, стимулювання і спрямування діяльності здобувача на її вирішення. Організація рефлексивного освітнього середовища має бути спрямована на створення умов для активізації та розвитку не тільки індивідуальної, а й групової рефлексії. Важливо навчити здобувачів розбирати ситуації спільної взаємодії, співвідносити їх з власними освітніми цілями та планувати майбутню діяльність. Ефективною умовою розвитку групової рефлексії є технології інтерактивного навчання, які поєднують методи організації взаємодії й активного навчання (проектного та модульного, кейс-технології та ін.).

Сучасні соціогуманітарні науки, окрім зазначених інтерактивних технологій, пропонують нові підходи, оригінальні концепції, конструктивні технології, безпосередньо націлені на розвиток рефлексивних компетенцій. До них відносять: інноваційні рефлексивно-діяльнісні технології, спрямовані на інтенсивне осмислення та перетворення особистісно-професійного досвіду; рефлексивно-ігрові методи розвитку (організаційно-діяльнісні, організаційно-розумові, організаційно-навчальні ігри, різні види соціально-психологічного тренінгу).